

Zijn jongeren in Vlaanderen van plan om te huwen (en te scheiden)?

Martine Corijn¹, An Katrien Sodermans & Sofie Vanassche²

Studiedienst van de Vlaamse Regering

D/2011/3241/202

Samenvatting

Vlaamse jongeren blijven dromen van een huwelijk en van kinderen krijgen, ondanks het dalende aantal huwelijken en het stijgende aantal echtscheidingen. De meeste jongeren willen huwen na een periode van ongehuwd samenwonen, hoewel ze aan een huwelijk niet veel specifieke voordelen meer toeschrijven. Vooral gelovige jongeren en jongeren van Turkse en Marokkaanse herkomst willen meteen huwen zonder vooraf ongehuwd samen te wonen. Eén op drie jongeren gaat ervan uit dat zijn/haar huwelijk niet zal standhouden. Vooral lager opgeleide jongeren verwachten een echtscheiding. Enkel zeer gelovige moslimjongeren sluiten een echtscheiding uit. Jongeren vinden dat er tegenwoordig te snel wordt gescheiden en ze weten niet goed wat ze moeten doen met een ongelukkig huwelijk en/of met problemen in een huwelijk met kinderen. Kinderen van gescheiden ouders zijn terughoudender in hun verwachtingen over een stabiel huwelijk.

Inleiding

Het Vlaamse Jeugdbeleidsplan (Smet, 2011) streeft onder meer naar het verbeteren van het inzicht in kinderen en jongeren, hun leefwereld en hun toekomstvisie. Lange tijd was het huwelijk de belangrijkste mijlpaal in de visie over de start van de relatie- en gezinsvorming. Recent wordt het hebben van een baan als een belangrijke stap naar de volwassenheid gezien en is een huwelijk een keuze (en geen vereiste meer) die het proces van het volwassen worden eerder afrondt dan opstart (Settersten & Ray, 2010). Dit blijkt uit het feit dat jonge mensen hun huwelijk steeds verder uitstellen. Dit uitstel ging in het Vlaamse Gewest de voorbije twee decennia steeds vaker gepaard met een periode van ongehuwd samenwonen vóór het huwelijk. Sinds 2000 zien we ook steeds vaker dat het eerste kind vóór het huwelijk wordt geboren (Corijn, 2010). Het aantal huwelijken dat niet standhoudt, blijft stijgen in Vlaanderen en dit zowel heel kort als heel lang na de huwelijksdag (Corijn, 2011).

De omvang en snelheid van de evoluties in ons land worden duidelijker als we ze plaatsen tegenover de ontwikkelingen in enkele buurlanden. De plannen en idealen van jonge Vlamingen geven een aanduiding van de te verwachten verdere ontwikkeling. De trends betreffen:

- het steeds verder uitstellen van het huwelijk;
- het steeds vaker ongehuwd samenwonen vóór het huwelijk;
- het steeds vaker huwen na de geboorte van het eerste kind;
- de blijvende keuze voor een huwelijk, maar de toenemende verwachting dat het huwelijk niet zal standhouden.

Al deze trends laten toe de betekenis van het huwelijk voor hedendaagse jongeren te achterhalen.

¹ Studiedienst van de Vlaamse Regering

² Centrum voor Sociologisch Onderzoek, K.U.Leuven

Variatie in de timing van het eerste huwelijk was er van oudsher. Het opleidingsniveau en de levensbeschouwelijke achtergrond van de jongeren komen systematisch naar voor als belangrijke determinanten van hun plannen, idealen en gedragingen inzake gezinsvorming (Corijn & Klijzing, 2001; Van Peer, 2008; Elchardus & Roggemans, 2010). Globaal genomen kunnen we aannemen dat het opleidingsniveau van jongeren nog steeds verder toeneemt. Bijna 1 op 5 Vlaamse 25-34-jarigen heeft nu een universitair opleidingsniveau tegenover 1 op 10 in het begin van de jaren 90 (Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, 2010). De seculariseringstrend gaat steeds verder. In 1990 noemde 30% van de Vlaamse jongeren (22-26-jarigen) zich nog praktiserend katholiek (Corijn & Deven, 1991). Recent noemt 19% van die leeftijdsgroep zich praktiserend katholiek (SCV-survey 2008 en 2009). Door het toenemende aantal (echt)scheidingen neemt ook het aantal jongeren met gescheiden ouders toe (Corijn & Lodewijckx, 2009a). Recent hebben ongeveer 1 op 5 Vlaamse jongeren (14-25-jarige) gescheiden ouders (Vettenburg e.a., 2009a, 2009b). De ervaring van een echtscheiding bij de ouders speelt een belangrijke rol in de start van de eigen gezinsvorming (Corijn, 1995; Ryan e.a., 2009).

Nu in Vlaanderen steeds meer kinderen van migranten de leeftijd bereiken om de gezinsvorming op te starten, komt een factor naar voor die de plannen, idealen en gedragingen kan beïnvloeden. Er zijn steeds meer jongeren die geboren zijn in België maar van wie ouders en/of grootouders niet in België geboren zijn. Daarnaast komen er steeds meer jongeren - geboren buiten België - in ons land wonen (Corijn & Lodewijckx, 2009a; VRIND, 2009). De toename van jongeren van vreemde, vooral Turkse en Marokkaanse, herkomst is in Vlaanderen zodanig geworden dat hun aandeel merkbaar wordt in de sociaal-culturele samenstelling van de groep jongeren (Corijn & Lodewijckx, 2009a, 2009b). We analyseren in deze bijdrage de verwachtingen rondom huwelijk en gezin en brengen verschillen tussen jongeren in beeld.

1. Databronnen

Om de evolutie in ons land te plaatsen tegenover die van enkele buurlanden maken we gebruik van de resultaten van de European Social Survey in 2006 zoals deze werden geanalyseerd door Billari & Liefbroer (2010). Idealen inzake de start van de gezinsvorming werden in 2008 in Vlaanderen bevraagd in de Jeugdonderzoeksplatform-Monitor 2 (Elchardus & Roggemans, 2010; Roggemans, 2011). Differentiaties in de voorkeuren en plannen voor de gezinsvorming van jongeren in Vlaanderen analyseren we op basis van de gegevens van ronde 2 (2009) en ronde 3 (2010) van het Leuvens Adolescenten en Gezinnen Onderzoek (LAGO). In dit onderzoek worden leerlingen uit de verschillende richtingen en jaren van het middelbare onderwijs uit scholen verspreid over heel Vlaanderen bevraagd (Vanassche, Sodermans & Matthijs, 2010, in voorbereiding).

2. Vier trends

De plannen van jongeren inzake een huwelijk kaderen we in vier trends.

2.1. Het huwelijk wordt steeds verder uitgesteld

De gemiddelde leeftijd bij het eerste huwelijk was in ons land laag in de jaren 1970 (ADSEI; Matthijs, 2009). De bruidegom was toen gemiddeld 24 jaar en de bruid 22 jaar. Recent zijn deze gemiddelden gestegen tot respectievelijk 31 jaar en 29 jaar (tabel 1). Indien we voor de timing van een eerste huwelijk het aandeel 25-jarige gehuwde mannen en vrouwen als criterium nemen, dan zien we dit aandeel zeer sterk dalen. In 1970 was 69% mannelijke en 86% vrouwelijke 25-jarigen in het Vlaamse Gewest al gehuwd. Bijna 40 jaar later is dit nog respectievelijk 11% en 23%. Dit uitstelgedrag zien we ook in andere Europese landen. Het aandeel volwassenen dat ooit zal huwen, blijft verder dalen (Sobotka & Toulemon, 2008).

Tabel 1 Timing van het eerste huwelijk in België en in het Vlaamse Gewest, 1970-2009

	1970	1980	1990	2000	2008-09 (2009)
België*					
Gemiddelde leeftijd bruidegom	24,1	24,2	25,9	28,3	31,1
bruid	22,0	21,8	23,9	26,0	28,6
Vlaams Gewest					(2008)
% gehuwde 25-jarige mannen	69,3	65,7	42,5	20,6	11,1
vrouwen	86,2	80,3	64,3	39,6	23,1

Bron: ADSEI, Thematische Directie Samenleving, bewerking SVR

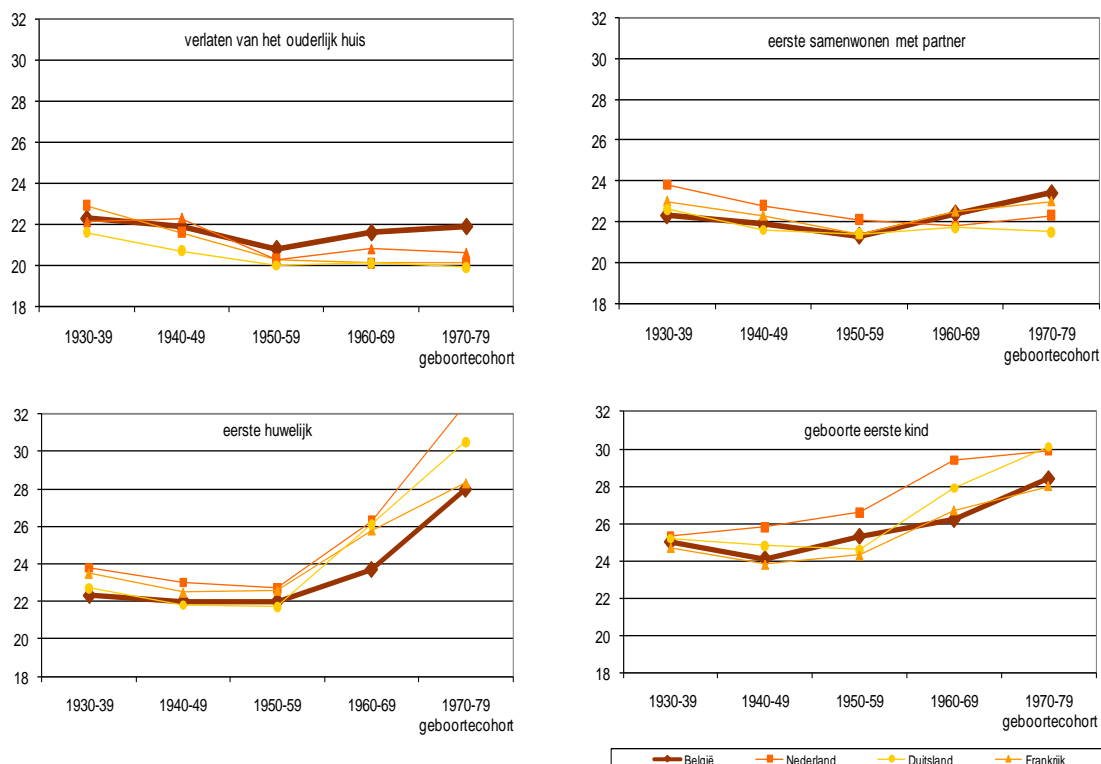
*Geen aparte cijfers voor het Vlaamse Gewest beschikbaar

Billari en Liefbroer (2010) bieden een ander perspectief op het uitstel van het eerste huwelijk door, voor vrouwen geboren in dezelfde periode (geboortecohorte), de leeftijd aan te geven waarop de helft (mediaanleeftijd) voor de eerste maal al is gehuwd. Bovendien plaatsen ze het eerste huwelijk in de context van andere stappen die er doorgaans mee gepaard gaan. Wij selecteren de gegevens voor België en enkele buurlanden (figuur 1).

In vergelijking met de buurlanden wordt in België het ouderlijke huis op relatief late leeftijd verlaten (zie ook Corijn & Klijzing, 2001). Na de geboortecohorten (1930-59) die steeds vroeger het ouderlijke huis verlieten, kwamen de cohorten die dit niet meer deden. De Belgische geboortecohorten van 1960-79 stellen dit steeds verder uit. Het gaan samenwonen met een partner wordt door deze geboortecohorten ook niet meer vervroegd, maar steeds verder uitgesteld. Dit zien we eveneens in Nederland en Duitsland, maar niet in Frankrijk. Het uitstel van het eerste huwelijk is het meest uitgesproken en dit in alle landen. In België wordt relatief eerder getrouwd dan in de buurlanden en de uitstelbeweging kwam er ook later op gang. De huwelijkstiming kwam los te staan van de timing van het verlaten van het ouderlijke huis, maar ook van die van het krijgen van een eerste kind. Het uitstel van de geboorte van een eerste kind startte eerder dan dat van het huwelijk en gaat nog steeds verder door. In Nederland – met de hoogste leeftijd – kondigt zich een afremming van dit uitstel aan. Belgische en Duitse vrouwen hebben hun eerste kind eerder dan Franse en Nederlandse vrouwen, maar ook in België wordt de mediaanleeftijd van 28 jaar nu overschreden. Uitstel is de algemene trend voor de recentere cohorten, maar er treedt tussen de landen variatie op in de start en de snelheid van dit uitstel.

De mogelijke verdere evolutie van dit uitstel kunnen we afleiden uit de leeftijd die jonge mensen 'ideaal' vinden om te huwen (Elchardus & Roggemans, 2010; Roggemans, 2011). De ideale leeftijd om te huwen bij leerlingen van de tweede en derde graad van het secundaire onderwijs bedraagt in Vlaanderen ongeveer 25 jaar (tabel 2). In tabel 1 zagen we dat heden ten dage jonge mensen feitelijk veel later voor het eerst trouwen dan dit ideaal. Het lijkt alsof deze jonge mensen een halt willen toeroepen aan het uitstel van het huwelijk. Gegeven de samenvattende waarde van gemiddelden, merken we in tabel 2 dat jonge mensen idealiter enige tijd voorzien tussen het verlaten van het ouderlijke huis – wat samengaat met financiële onafhankelijkheid – en het samenwonen met een partner (zie verder).

Figuur 1 Mediaanleeftijd bij stappen in de aanvang van de relatie- en gezinsvorming van vrouwen, naargelang de geboortecohorte, België en enkele buurlanden



Bron: Billari & Liefbroer (2010) op basis van European Social Survey 2006

De ideale timing van het eerste huwelijk valt samen met zowel deze van het kopen van een huis/appartement en wordt kort nadien gevolgd door het krijgen van een eerste kind. De verankering aan een huwelijkspartner, een eerste kind en een eigendom vallen dus idealiter binnen een zeer kort tijdsbestek samen voor jonge mensen van vandaag. De cijfers bevestigen de idee van Settersten en Ray (2010) dat het huwelijk (samen met een kind en een huis) het proces van de overgang naar de volwassenheid afrondt. Elchardus en Roggemans (2010) treffen zeer weinig verschillen aan tussen de ideale leeftijden van mannen en vrouwen voor hun levensloop; hoewel we hoger zagen dat bijvoorbeeld de gemiddelde leeftijd bij het eerste huwelijk van mannen en vrouwen ruim 2 jaar verschilt (zie tabel 1). De variatie in ideale leeftijden hangt slechts zwak samen met de eigen leeftijd. Nog schoolgaande ASO-leerlingen en afgestudeerde hogeropgeleiden plannen hun huwelijk wat later, maar dat komt wellicht doordat ze ook feitelijk later afstuderen en dit ook als ideaal wensen.

Tabel 2 Gemiddelde ideale leeftijden en standaardafwijking voor stappen in de aanvang van de gezinsvorming, leerlingen uit de tweede en derde graad, Vlaanderen, 2008

	Gemiddelde	Standaardafwijking
Stoppen met studeren	22,2	2,7
Verlaten ouderlijk huis	22,2	2,4
Financieel op eigen benen staan	22,6	3,2
Samenwonen met partner	23,2	2,8
Aankopen huis / appartement	24,9	4,0
Huwelijk	25,3	4,0
Geboorte eerste kind	26,4	2,9

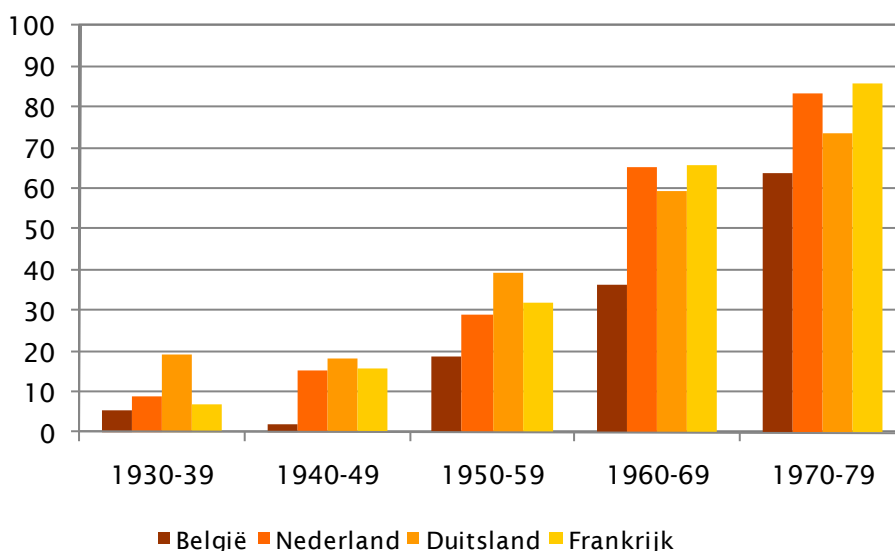
Bron: JOP-monitor 2, Roggemans, 2011

2.2. Er wordt steeds vaker samengewoond vóór het huwelijk

Het langer studeren en de moeilijkere zoektocht naar een eerste baan werkte in Europese landen het uitstel van het eerste huwelijk in de hand (Corijn & Klijzing, 2001). Daarnaast speelde de groeiende aanvaarding van het ongehuwd samenwonen ook een rol in dit uitstel. Het verlaten van het ouderlijke huis viel niet meer samen met het gehuwd gaan samenwonen met een partner, kort nadien gevolgd door de komst van een eerste kind. Door de veranderende leefomstandigheden en de veranderende tijdsgeest zou er meer ruimte zijn om de timing van dit proces en de volgorde van de stappen in dit proces zelf te kiezen. Het gehele proces wordt niet enkel later opgestart, maar wordt ook meer in de tijd gespreid. Destandaardisering en keuzebiografie zijn concepten die deze veranderingen in de overgang naar de volwassenheid beschrijven (Liefbroer & Dykstra 2000; Elchardus & Smits, 2006; Billari & Liefbroer 2010; Elchardus & Roggemans, 2010).

Het verschil tussen de mediaanleeftijd bij het gaan samenwonen met een partner en deze bij het eerste huwelijk (figuur 1) wijst op de toenemende populariteit van het tijdelijk ongehuwd samenwonen bij de jongere geboortecohorten in België. Dit blijkt ook uit het groeiende aandeel vrouwen bij wie het eerste samenwonen met een partner een ongehuwd samenwonen is (figuur 2). De Belgische geboortecohort 1970-79 benadert het niveau van de geboortecohort 1960-69 uit de buurlanden. In de jongste Belgische cohort hebben 6 op 10 vrouwen ongehuwd samengewoond vóór hun eerste huwelijk; dit blijft lager dan in de buurlanden.

Figuur 2 Aandeel vrouwen bij wie het eerste samenwonen met een partner ongehuwd was, naargelang de geboortecohort in %, België en enkele buurlanden



Bron: Billari & Liefbroer (2010) op basis van European Social Survey 2006

In de jaren 1980 was 'meteen huwen' de voorkeur van ongeveer de helft van de Vlaamse jongeren. De andere kleinere helft wilde eerst een tijd ongehuwd samenwonen (Corijn, 1994). Daarnaast sloot een kleine 10% een huwelijk uit. Het zou echter nog tot na de eeuwwisseling duren eer de helft van de Vlaamse jongeren dit ook daadwerkelijk deed (Corijn, 2010a). De voorkeur voor het (on)gehuwd samenwonen was destijds duidelijk ingekleurd door de levensbeschouwing, niet door het opleidingsniveau (Corijn & Deven, 1991).

In het Vlaamse Gewest nam het ongehuwd samenwonen vooral toe vanaf de jaren 1990. In 1992 woonde 39% van de 18-29-jarigen samen met een partner; 89% deed dit gehuwd en 11% ongehuwd (Corijn, 2004b). Vijftien jaar later woont nog slechts 29% op die leeftijd met een partner samen, maar nu doet 56% dit gehuwd en 44% ongehuwd. Er wordt dus minder

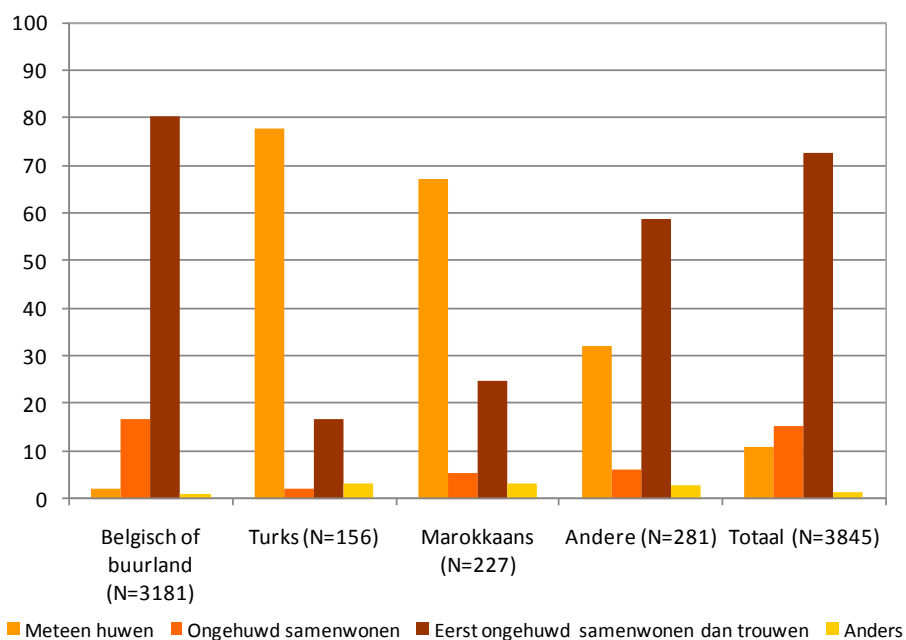
en later met een partner samengewoond en het gebeurt nu vaker zonder een huwelijkscontract.

Uit de studie over de ideale leeftijden blijkt dat het samenwonen met een partner voor Vlaamse jongeren ongeveer twee jaar voorafgaat aan het gehuwd samenwonen. Men voorziet als het ware een 'proeftijd' van 2 jaar om ongehuwd samen te wonen alvorens te huwen (tabel 2).

De keuze voor het ongehuwd samenwonen in Vlaanderen wordt sterk beïnvloed door de levensbeschouwing van de betrokkenen. Daarnaast zijn het vooral de hogeropgeleiden die kiezen om ongehuwd samen te wonen vóór het eerste huwelijk (Corijn, 2010a). De keuze om bij het verlaten van het ouderlijke huis ongehuwd in plaats van gehuwd te gaan samenwonen werd in de jaren 1980 ook beïnvloed door de ervaring van een echtscheiding in het ouderlijke gezin. Deze ervaring had echter geen invloed op de timing van het eerste huwelijk (Corijn, 1995).

Het ongehuwd samenwonen is in Vlaanderen sinds een aantal jaren vrij algemeen aanvaard, en dit door alle leeftijdsgroepen (Corijn, 2004a, 2004b). Dit blijkt ook uit de opvattingen van de LAGO-leerlingen. Bijna 3 op 4 leerlingen geven aan eerst te willen samenwonen en daarna pas te trouwen (figuur 3). Daarnaast blijkt 15% een huwelijk te willen uitsluiten. 11% verkiest om meteen te huwen. Dit laatste aandeel berust vooral op de voorkeur van jongeren van Turkse en Marokkaanse herkomst³.

Figuur 3 Voorkeur inzake ongehuwd samenwonen en huwelijk, naar etnische herkomst, leerlingen secundair onderwijs in %, Vlaanderen, 2009-2010



Bron: LAGO-survey ronde 2 en 3, bewerking SVR

³ Etnische herkomst werd bepaald op grond van het geboorteland van de leerling, van zijn beide ouders en zijn 4 grootouders. Indien minstens twee van de 7 leden in Turkije/Marokko zijn geboren, is de herkomst Turkije/Marokko. Indien minstens 3 leden buiten België, Turkije of Marokko zijn geboren, heeft de leerling een andere herkomst. Indien voor minstens 4 leden het geboorteland niet is gekend, wordt de herkomst op ongekend gezet.

Resultaten van een logistische regressie (tabel 3) geven aan dat meisjes vaker verkiezen om meteen te trouwen dan jongens. Leeftijd speelt in deze voorkeur geen significante rol. Jongeren van Marokkaanse, maar vooral van Turkse herkomst, hebben een uitgesproken voorkeur om meteen te huwen. Jongeren met gescheiden ouders kiezen minder vaak om meteen trouwen.

De verschillen naar etnische herkomst hangen uiteraard nauw samen met de levensbeschouwelijke achtergrond, zowel in haar dimensie van het soort religie als in haar dimensie van de mate van gelovig zijn (Eggebeen & Dew, 2009). Aan de LAGO-leerlingen werd gevraagd welk hun geloof is en hoe gelovig ze zichzelf vinden. Bij moslimjongeren is het relevant een onderscheid te maken tussen zeer gelovige en gelovige jongeren. Bij katholieke jongeren is het zinvoller een onderscheid te maken tussen gelovige en niet-gelovige. Bij jongeren die zeggen geen geloof te hebben zijn er toch die zich enigszins gelovig noemen. De groep met een ander geloof was klein en heterogeen inzake mate van gelovig zijn. Vooral moslimjongeren willen meteen trouwen; naarmate ze zich meer gelovig noemen is de voorkeur om meteen te huwen nog groter. Voor katholieke jongeren maakt hun mate van gelovig zijn niets uit voor deze voorkeur. Jongeren zonder geloof willen zeker niet meteen huwen. Anders gelovigen verkiezen minder om meteen te huwen dan de katholieke jongeren (tabel 4). Indien we bij de leerlingen van de tweede en derde graad ook de onderwijsrichting in rekening brengen (niet getoond in tabel) dan blijken vooral BSO-leerlingen te kiezen om meteen te trouwen.

Tabel 3 Samenhang van kenmerken van leerlingen secundair onderwijs met hun voorkeur en verwachtingen inzake de gezinsvorming in odds ratios, Vlaanderen, 2009-10

	Meteen huwen	Grote kans om te huwen (1)	Grote kans om te scheiden (2)
Geslacht (ref.=jongens)			
Meisjes	1,57 ***	1,04 ns	1,17 ***
Leeftijd (ref.=14-15-jarigen)			
11-13-jarigen	1,11 ns	1,40 ***	0,92 ns
16-18-jarigen	1,15 ns	0,79 ***	1,05 ns
Etnische herkomst (ref.=Belgische of buurland)			
Turkse herkomst	6,69 ***	1,33 ns	1,29 ns
Marokkaanse herkomst	4,15 ***	1,89 ***	0,59 ***
Andere herkomst	0,96 ns	0,85 ns	1,04 ns
Ouderlijke (echt)scheiding (ref.=geen)			
Wel	0,57 ***	0,72 ***	1,58 ***
Adjusted R ²	0,58	0,08	0,07

Bron: LAGO ronde 2 en 3, bewerking SVR

***p<0,001 **p<0,05 *p<0,01 ns niet significant

(1) Zeer waarschijnlijk en waarschijnlijk (2) 45% en hoger

Tabel 4 Verdeling en samenhang van de levensbeschouwelijke achtergrond van leerlingen secundair onderwijs en hun voorkeur en verwachtingen inzake de gezinsvorming in % en odds ratios Vlaanderen, 2009-10

	%	Meteen huwen	Grote kans om te huwen (1)	Grote kans om te scheiden (2)
Soort en mate van geloof (3) (ref.=katholiek en niet gelovig)	41,0			
Katholiek en gelovig	12,0	1,19 ns	1,52 ***	0,82 ns
Moslim en zeer gelovig	5,5	33,70 ***	2,96 ***	0,57 ***
Moslim en gelovig	5,7	19,10 ***	1,98 ***	0,83 ns
Geen geloof en niet-gelovig	9,4	0,08 ***	0,41 ***	1,31 *
Geen geloof en toch gelovig	19,9	0,07 ***	0,44 ***	1,41 ***
Anders	6,4	0,86 **	0,80 ns	1,25 ns
N (100%)	3.962			
Adjusted R ²		0,59	0,11	0,07

Bron: LAGO ronde 2 en 3, bewerking SVR

***p<0,001 **p<0,05 *p<0,01 ns niet significant

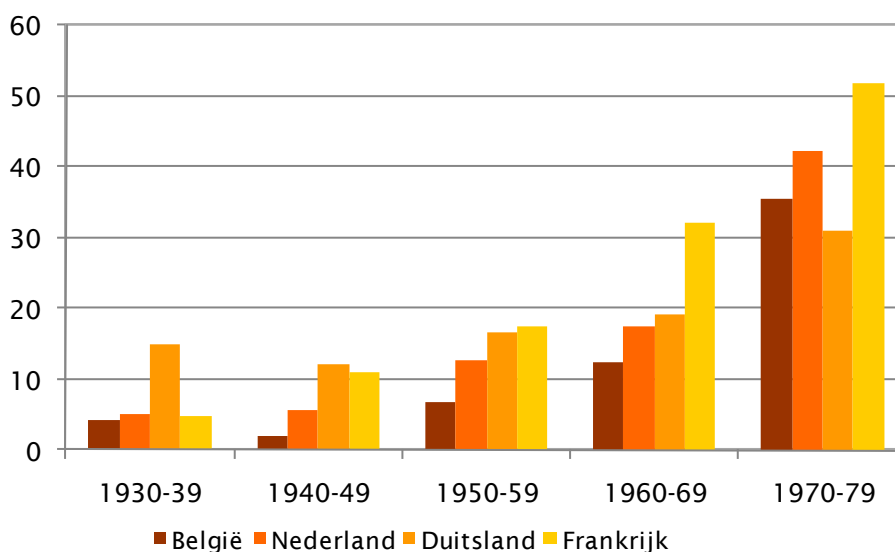
Gecontroleerd voor geslacht, leeftijd en ouderlijke echtscheiding

(1) Zeer waarschijnlijk en waarschijnlijk (2) 45% en hoger (3) De mate van gelovig zijn was aangeduid op een schaal van 0 tot 10; de grenzen van de opdeling zeer gelovig, gelovig en niet-gelovig variëren in functie van de vastgestelde samenhang met het soort geloof.

2.3. Er wordt steeds vaker gehuwd na de geboorte van een eerste kind

Om de betekenis van het huwelijk beter te begrijpen, gaan we na hoe de band tussen het eerste huwelijk en de geboorte van een eerste kind is gewijzigd. In vergelijking met de buurlanden kwam de verandering in het aandeel geboorten van een eerste kind buiten de context van een huwelijk in België later op gang (figuur 4). De 'achterstand' werd echter op zeer korte tijd ingehaald. Het aandeel Belgische moeders geboren in 1970-79 bevindt zich nu tussen het Nederlandse en Franse aandeel.

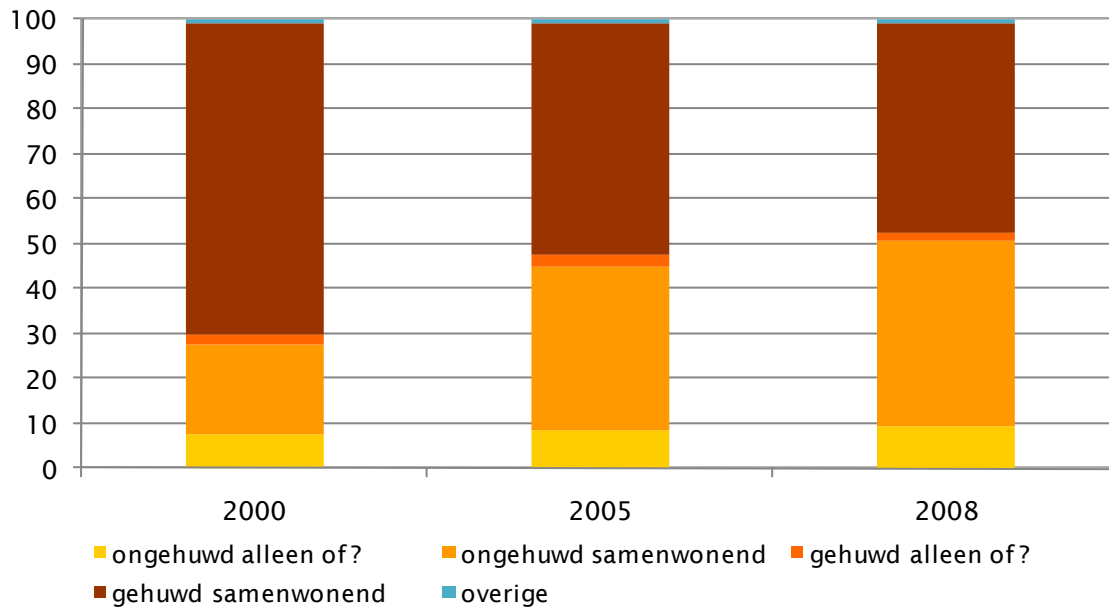
Figuur 4 Aandeel geboorten van een eerste kind buiten de context van een huwelijk in %, naargelang de geboortecohorte van de moeder, België en enkele buurlanden



Bron: Billari & Liefbroer (2010) op basis van European Social Survey 2006

Figuur 5 illustreert de recente snelle wijziging in de relatie tussen het huwelijk en de geboorte van het eerste kind in het Vlaamse Gewest. Op amper 10 jaar tijd wonen niet 1 maar 2 op 5 jonge vrouwen ongehuwd samen met een partner bij de geboorte van het eerste kind. Een huwelijk is geen noodzakelijke voorwaarde meer voor de geboorte van een eerste kind. Sommigen huwen na de geboorte van het eerste kind, want bij de geboorte van het tweede kind zijn er minder moeders nog ongehuwd samenwonend (Corijn, 2010b).

Figuur 5 Leefvorm en burgerlijke staat van bij de geboorte van hun eerste kind, 18-29-jarige vrouwen in %, Vlaams Gewest, 2000, 2005, 2008



Bron: Geboorteregistratie, Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid, bewerking SVR
 ?=ongekende leefvorm; overige=gescheiden; verweduwd of ongekende burgerlijke staat

Hierboven zagen we hoe de ideale leeftijden de afstand (3 jaar) aangeven tussen het gaan samenwonen met een partner en de geboorte van een eerste kind, maar de nauwe band (1 jaar) tussen het huwelijk en de geboorte van het eerste kind benadrukken (tabel 2).

De vrij algemene keuze om (uiteindelijk) te huwen, gaat in Vlaanderen samen met een vrij algemene keuze voor kinderen. De voorbije twee decennia schommelde het aandeel 20-ers dat aangaf geen kinderen te wensen rond de 10 à 14% (Corijn & Deven, 1991; Van Peer, 2008). Lange tijd werd deze keuze sterk bepaald door de levensbeschouwelijke achtergrond en het opleidingsniveau. Recent is dit niet meer zo (Van Peer, 2008, 2009). Bijna alle LAGO-leerlingen (97%) willen kinderen. Slechts 3% wil er geen. Bijna 1 op 4 leerlingen wil 3 of meer kinderen. Gemiddeld genomen wensen ze er 2,13. Jongeren van vreemde herkomst willen allemaal (99%) kinderen en willen vaker 3 of meer kinderen wat hun gemiddelde aantal gewenste kinderen op 2,48 brengt. De kinderwens van deze jonge mensen kan uiteraard nog wijzigen en bijgesteld worden naarmate ze ouder worden en kinderen krijgen (Van Peer, 2008, 2009).

In de JOP-monitor 2 zien leerlingen 26,4 jaar als de ideale leeftijd voor de geboorte van een eerste kind (tabel 2). De LAGO-leerlingen zien 25,6 jaar als de gewenste leeftijd. Voor jongeren van vreemde herkomst mag dit ongeveer een jaar eerder plaatsvinden.

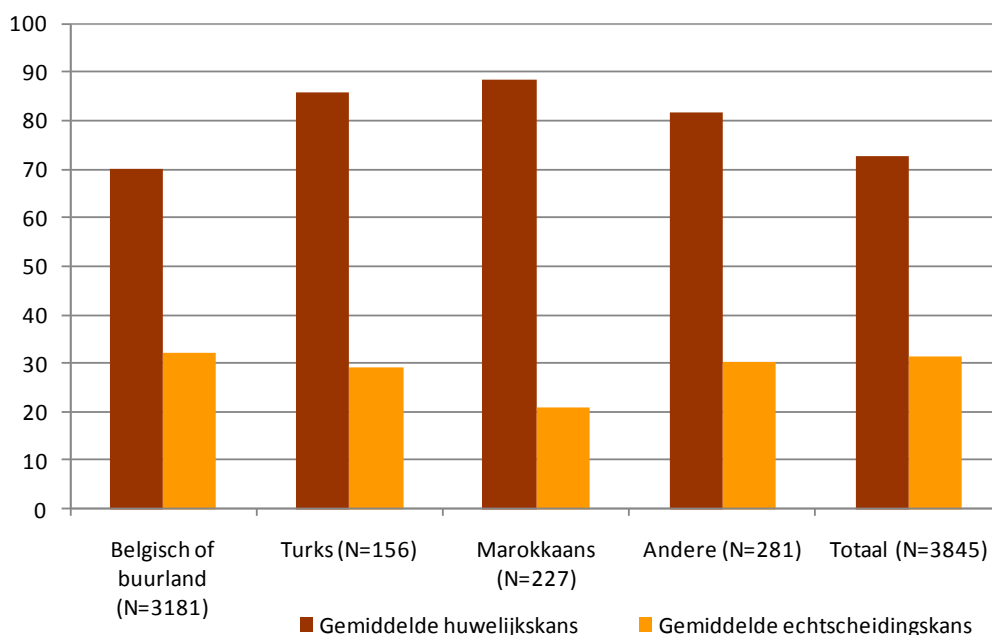
De effectieve leeftijd bij de geboorte van het eerste kind is in Vlaanderen sterk toegenomen (Van Bavel & Bastiaenssen, 2008). Pas in 2007 was er sprake van een lichte daling van die gemiddelde leeftijd, althans bij de Belgische vrouwen (27,7 jaar). Bij vrouwen met een niet-Belgische nationaliteit was de trend nog steeds stijgend, al krijgen zij hun eerste kind gemiddeld genomen nog altijd vroeger (26,9 jaar) dan de Belgische vrouwen. De ideale en

gewenste leeftijden van jongeren lijken ook hier aan te geven dat verder uitstel van de geboorte van een eerste kind niet meer gewenst is.

2.4. *Er wordt uiteindelijk nog vaak gehuwd, maar niet alle huwelijken zullen standhouden*

De kans om uiteindelijk te huwen wordt door de LAGO-leerlingen op 73% geschat (figuur 6). Zo is 1 op 3 er zeker van te zullen trouwen en denkt 1 op 3 waarschijnlijk te zullen trouwen. Slechts 9% denkt eerder niet te zullen trouwen. Hoewel meisjes een grotere voorkeur hebben om meteen te huwen, is hun inschatting van de kans om uiteindelijk te huwen even groot als die van jongens. Naarmate men ouder is, schat men de waarschijnlijkheid om te huwen wat geringer in (tabel 4). Verschillen naar herkomst zijn hier kleiner, vooral jongeren van Marokkaanse herkomst schatten hun trouwkans hoger in. De geschatte huwelijkskans hangt vooral met de levensbeschouwelijke achtergrond samen. Vooral de zeer gelovige moslimjongeren zijn zeker van hun trouwplannen. Gelovige moslimjongeren onderscheiden zich niet zo sterk van de gelovige katholieke jongeren. Jongeren zonder geloof achten het minder waarschijnlijk dat ze ooit zullen huwen (tabel 5). Kinderen van gescheiden ouders schatten de waarschijnlijkheid van een huwelijk lager in (tabel 4).

Figuur 6 Huwelijks- en echtscheidingskans, naar etnische herkomst, 12-18-jarigen in %, Vlaanderen, 2009-10



Bron: LAGO ronde 2 en 3, bewerking SVR

De keuze voor een huwelijk van de LAGO-leerlingen gaat niet gepaard met opvattingen over uitgesproken voordelen van een huwelijk. Slechts een minderheid kent specifieke eigenschappen toe aan een huwelijk: meer voordelen (24%), meer zekerheid (29%) of meer verantwoordelijkheid (33%). Geluk en liefde zijn zeker geen exclusiviteit (meer) van het huwelijk. Slechts 14% vindt dat enkel een huwelijk liefde en warmte kan bieden en amper 10% vindt gehuwden gelukkiger.

Jonge mensen gaan ervan uit dat hun huwelijk kan mislukken. In 2003 schatten Vlaamse eerstejaars universiteitsstudenten hun echtscheidingskans in op 22% (Vanhove & Matthijs, 2003). LAGO-leerlingen schatten in 2009-10 hun persoonlijke echtscheidingskans op gemiddeld 32% (figuur 6). Enkel jongeren van Marokkaanse herkomst schatten die kans

veel lager in. Resultaten van een logistische regressie leren dat meisjes hun echtscheidingskans iets hoger inschatten dan jongens (tabel 3). Leeftijd speelt in die levensfase geen rol. Jongeren van Marokkaanse herkomst schatten hun echtscheidingskans lager in dan alle andere jongeren. Deze vaststelling staat in scherp contrast met de vaststelling dat jongvolwassenen van Marokkaanse herkomst vaker en sneller uit de echt scheiden dan jongvolwassenen van Turkse herkomst (Corijn & Lodewijckx, 2009b). De rol van de het geloof op de verwachte duurzaamheid van het eigen huwelijk is specifiek (tabel 4). Enkel zeer gelovige moslims schatten hun echtscheidingskans lager in. Katholieken en gelovige moslims verschillen in deze niet van elkaar. Wie geen geloof heeft, acht de kans op een echtscheiding groter. Bij de leerlingen van de tweede en derde graad blijkt dat vooral BSO-leerlingen hun echtscheidingskans systematisch hoger inschatten dan de andere leerlingen (resultaten niet getoond). Kinderen van gescheiden ouders schatten hun echtscheidingskansen duidelijk hoger in. De gezinsstructuur die men ervaren heeft, beïnvloedt duidelijk op deze leeftijd al de plannen voor de eigen gezinsvorming (zie ook Ryan e.a., 2009).

Over scheiden hebben LAGO-leerlingen zeer uitgesproken meningen. Enerzijds vindt een meerderheid dat er te gemakkelijk (74%) en te vrijblijvend (60%) wordt gescheiden. Anderzijds vindt een meerderheid dat het huwelijk niet voor het leven is als men ongelukkig is (70%). Deze opvattingen sluiten elkaar niet uit; maar aanleidingen om uit de echt te scheiden (zoals uit elkaar gegroeid, niet meer bij elkaar passen, ander relatie) zijn moeilijk te verzoenen met 'samen gelukkig zijn' (Bastaits e.a., 2011). Over de rol van kinderen is dan weer geen eensgezindheid. Eén op drie LAGO-leerlingen weet niet wat er moet gebeuren met een slecht huwelijk als er jonge kinderen zijn of als er veel ruzie is in de relatie. Pro en contra scheiden in deze omstandigheden houden elkaar in evenwicht.

3. Besluit

Een huwelijk maakt duidelijk onderdeel uit van de persoonlijke toekomst van de jongeren, maar voor sommigen is het ook duidelijk dat een echtscheiding daarvan deel zal uitmaken. Men kan men er voor de toekomstige trends blijven van uitgaan dat ongehuwd samenwonen, huwen, kinderen krijgen en uit de echt scheiden tot de gezinsdynamiek blijven behoren.

Enkele jaren later dan in de buurlanden, wonen nu ook in Vlaanderen de meeste jonge mensen eerst ongehuwd samen alvorens te huwen. Bijna de helft van de eerste kinderen wordt nu binnen een ongehuwd samenwonen geboren. Tijdelijk ongehuwd samenwonen is het vooruitzicht van de meeste jongeren. De meesten willen uiteindelijk trouwen. Een huwelijk wordt zelden uitgesloten. Eerdere studies toonden aan dat de voorkeur om meteen te huwen aan het slinken was. Maar nu jongeren van Turkse en Marokkaanse herkomst deel uitmaken van de Vlaamse jongeren brengen zij de keuze om meteen te trouwen opnieuw in. De opgegeven ideale en gewenste leeftijden inzake een huwelijk en een eerste geboorte kunnen we zien als een wens om het verdere uitstel van de start van de gezinsvorming een halt toe te roepen. De verwachting om het eerste huwelijk, de eerste geboorte en de aankoop van de eerste woning (bijna) te laten samenvallen, getuigt van hoge verwachtingen die enig onrealistisch optimisme weerspiegelen (Weinstein, 1980). De inschatting van de persoonlijke echtscheidingskans geeft daarentegen blijk van een vrij groot realisme, als men het aftoetst aan de huidige echtscheidingscijfers.

Ongehuwd samenwonen hoort bij een huwelijk, behalve voor jongeren van Turkse of Marokkaanse herkomst of ruimer gesteld voor jongeren met een moslim achtergrond (zie ook Roggemans, 2011). De uiteindelijke keuze voor een huwelijk gaat niet samen met opvattingen over specifieke voordelen van een huwelijk. Het huwelijk is niet meer de grote poort naar liefde, geluk of zekerheid. Men wil kinderen, maar over de voordelen van een huwelijk voor kinderen is er geen eensgezindheid. Slechts 1 op 3 vindt het huwelijk de beste basis voor een goed gezinsleven en velen weten niet wat men moet doen met een ongelukkig huwelijk als er jonge kinderen zijn en/of veel ruzie en/of onvrede in het gezin is. Voor 1 op 3 jongeren lijkt het huwelijk een tijdelijk contract te zullen worden.

De groep van jonge moslims die zich zeer gelovig of gelovig noemen, brengen de meer traditionele voorkeuren en opvattingen over het huwelijk in (zie ook Roggemans, 2011). Jongeren van Marokkaanse herkomst hebben de meest traditionele plannen: zeker trouwen en zeker niet scheiden. Dit laatste staat in contrast met wat recent bij jonggehuwden van Marokkaanse herkomst feitelijk wordt vastgesteld (Corijn & Lodewijckx, 2009b). Ook lageropgeleide jongeren zijn vast van plan om te trouwen, maar zij verwachten het vaakst een echtscheiding.

Jongeren met gescheiden ouders willen zeker eerst ongehuwd samenwonen; ze zijn er ook minder zeker van dat ze zullen trouwen en ze zien hun kans groter om uit de echt te scheiden.

Huwen en kinderen, dat staat vast voor de jongeren van vandaag. Hoe om te gaan met problemen in een huwelijk met kinderen, daar hebben jongeren nog vele twijfels over.

Literatuurlijst

Bastaits, K. e.a. (2011). Hoe beleven partners en kinderen een echtscheiding? In D. Mortelmans, & I. Pasteels (Reds.) *Scheiding in Vlaanderen*. Intern rapport van de studiedag Scheiding in Vlaanderen, 26 februari 2011, Antwerpen.

Billari, F. & Liefbroer, A. (2010). Towards a new pattern of transition to adulthood? *Advances in Life Course Research*, 15, 59-75.

Corijn, M. (1994). Ongehuwd samenwonen in Vlaanderen in Europees perspectief. *Bevolking en Gezin*, 2, 59-107.

Corijn, M. (1995). *De overgang naar volwassenheid in Vlaanderen. Resultaten van het NEGO V-onderzoek*. Brussel: CBGS-Monografie 1.

Corijn, M. (2004a). *Vlamingen over huwelijk en ouderschap, zorg voor kinderen en voor ouderen. Eerste resultaten van de postenquête 'Bevolking en Beleid in Vlaanderen'*. Brussel: CBGS-Werkdocument 5.

Corijn, M. (2004b). *Ongehuwd en gehuwd samenwonen in België. Feiten en opvattingen vanuit sociaal-demografisch perspectief*. Brussel: CBGS-Werkdocument 8.

Corijn, M. (2010a). *Het profiel van de niet-gehuwd samenwonenden in het Vlaamse Gewest*. Brussel: SVR-Webartikel 18.

Corijn, M. (2010b). *Niet-gehuwde moeders bij de geboorte. Evolutie van hun leefvorm in het Vlaamse Gewest*. Brussel: SVR-Webartikel 19.

Corijn, M. (2011). *Ze leefden lang (en gelukkig) samen en ... scheidden dan. Echtscheiding op latere leeftijd en na langere huwelijksduur*. Brussel: SVR-Webartikel 4.

Corijn, M. & Deven, F. (1991). *Keuze of evidentie? De leefvorm, het relatiepatroon en het seksueel gedrag van Vlaamse jongvolwassenen in 1990*. Brussel: CBGS Monografie 2.

Corijn, M. & Klijzing, E. (2001). *Transitions to adulthood in Europe*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Corijn, M. & Lodewijckx, E. (2009a). *Echtscheiding en leefvorm na echtscheiding in het Vlaamse Gewest: verschillen naar herkomst*. Brussel: SVR-Rapport 4.

Corijn, M. & Lodewijckx, E. (2009b). *De start van de gezinsvorming bij de Turkse en Marokkaanse tweede generatie in het Vlaamse Gewest*. Brussel: SVR-Rapport 6.

- Corijn, M. & Matthijs, K. (2004). *Gehuwd en ongehuwd samenwonen in België. Een sociaal-demografisch perspectief*. Leuven: Onderzoeksverslag van het departement Sociologie.
- Eggebeen, D. & Dew, J. (2009). The role of religion in adolescence for family formation in young adulthood. *Journal of Marriage and Family*, 71, 108-121.
- Elchardus, M. & Smits, W. (2006). The persistence of the standardized life cycle. *Time & Society*, 15, 2/3, 303-326.
- Elchardus, M. & Roggemans, L. (2010). De ideale levensloop van jongeren. In: Vettenburg e.a. (red.) *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP-monitor 2*. Leuven: Acco, 161-180.
- Liefbroer A. & Dykstra, P. (2000). *Levenslopen in verandering. Een studie naar ontwikkelingen in de levenslopen van Nederlanders geboren tussen 1900 en 1970*. Den Haag: Sdu uitgevers.
- Lodewijckx, E. (2008). *Veranderende leefvormen in het Vlaamse Gewest, 1990-2007 (en 2021). Een analyse van de gegevens uit het Rijksregister*. Brussel: SVR-Rapport 3.
- Matthijs, K. (2009). *Bevolking. Wie, wat, waar, wanneer?* Leuven: Acco.
- Roggemans, L. (2011). De ideale levensloop van de Brusselse jeugd. In Vettenburg e.a. (red.) *Jong in Brussel. Bevindingen uit de JOP-monitor Brussel*. Leuven: Acco, 128-181.
- SCV-survey. *Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering.
- Settersten, S.A. & Ray, B. (2010). What's going on with young people today? The long and twisting path to adulthood. *Future of Children*, 20, 19-41.
- Sobotka, T. & Toulemon, L. (2008). Changing family and partnership behaviour. Common trends and persistent diversity across Europe. *Demographic Research*, 19, 6, 85-138.
- Ryan, S. e.a. (2009). Family structure history. Links to relationship formation behavior in young adulthood. *Journal of Marriage and Family*, 71, 935-953.
- Smet, P. (2010) *Vlaams Jeugdbeleidsplan*. Brussel: Minister van Jeugd.
- Vanassche, S., Sodermans, A.K. & Matthijs, K. (2010). *Adolescenten en gezinnen 2008-2009. Onderzoeksrapport*. Leuven: Centrum voor Sociologisch Onderzoek.
- Vanassche, S., Sodermans, A.K. & Matthijs, K. (in voorbereiding). *Adolescenten en gezinnen 2009-2010 en 2010-2011. Onderzoeksrapport*. Leuven: Centrum voor Sociologisch Onderzoek.
- Van Bavel, J. & Bastiaenssen, V. (2008). *De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: update 2007*. Brussel: VUB Interface Demography Working Paper 3.
- Vanhove, T. & Matthijs, K. (2003). *Houdingen omtrent huwelijk en echtscheiding bij eerstekandidatuurstudenten*. Leuven: Onderzoeksverslag van het departement Sociologie.
- Van Peer, C. (2008). *Kinderwens in Vlaanderen. Een sociaaldemografische profielschets*. Brussel. SVR-Rapport 5.
- Van Peer, C. (2009). *Kinderwens in Vlaanderen. Een update op basis van de survey Sociaal-culturele verschillen 2008*. Brussel: SVR-Webpublicatie 6.
- Vettenburg N., J. Deklerck & J. Siongers (2009). *Jongeren binnenstebuiten. Thema's uit het jongerenleven onderzocht*. Leuven: Acco.

Vettenberg N., Elchardus, M. & Walgrave, L. (red.) (2009). *Jongeren in cijfers en letters. Bevindingen uit de JOP-monitor 1*. Tiel: Lannoo Campus.

Vlaams Ministerie Van Onderwijs en Vorming (2010), *Vlaams onderwijs in cijfers*. Brussel: Vlaamse Overheid.

VRIND (2009). *Vlaamse Regionale Indicatoren*. Brussel: Studiedienst van de Vlaamse Regering.

Weinstein, N.D. (1980). Unrealistic optimism about future life events. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, 806-820.